

Et embedsmandshjem i Varde 1854 til 1880

Af Kamma Struwe

By- og herredsfoged senere borgmester Jens Albrecht Frederik Bagger (1820-1884) flyttede i 1854 til Varde med hustru og deres etårige datter Emilie.

I 1858 fik ægteparret tvillinger, døtrene Alma og Edith Camilla. Næsten 70 år gammel begyndte Edith Camilla at skrive sine erindringer. Nedenfor gengives i let redigeret form det afsnit i Edith Camillas erindringer, der hedder »Mit barndomshjem«. Edith Camilla Rasmussen f. Bagger (1858-1927) blev gift med Theodor Ludvig Marius Rasmussen (1852-1896). Han var søn af Hans Rasmussen, lærer og kirkesanger i Sønderby ved Assens på Fyn, og Bølette Frederikke f. Palludan.

Theodor Rasmussen var 1880-86 sognepræst i Daughjerg, Mønsted, Smøllerup og fra 1886-1896 sognepræst i Sønderby på Fyn.

Mit barndomshjem

Min fader – Jens Albrecht Frederik Bagger, kaldet Fritz i daglig tale – var søn af cand. jur. Slotsforvalter Bagger på Sorgenfri, han blev født i Ringsted, men han talte aldrig om sin barndom, af og til om sine kandidatår i København, hvor han i flere år var ansat i justitsministeriet som kancellist, og hvor han blev gift.

Min mor var lærerinde i nærheden af Hørsholm, hvor hendes eneste bror havde en større landejendom. Han tog sig af sine mange søstre. Mors far var organist i Holstebro, men sad i

meget små kår og måtte for at forsørge sin familie gå ud og spille til dans. Mor kom i sin ungdom i forbindelse med familien Bagger på Sorgenfri, og der lærte min far og mor hinanden at kende.

De blev viet i al stilhed i Frederiksberg Kirke, kun fars lille broder Emil var med, da far havde fået den løjerlige ide, at ingen måtte vide bryllupsdagen. De kom til at bo i en lille lejlighed ved Nørrevold, og her oplevede de koleraåret 1853 i al sin uhygge. Far fik et lettere anfald, men kom igennem det ret hurtigt. Her blev min søster Emilie født og opkaldt efter fars bror, der døde året før 18 år gammel. I 1854 blev far byfoged i Varde – borgmester blev han først meget senere (1864). Der var en stor embedsbolig, der tidligere havde været avlsgård, og alle bygninger stod der endnu i hele fars embedstid. Det var en stor overgang for familien at komme til den lille provinsby.

Far var en statelig mand, men noget stiv og tilbageholdende i sin fremtræden. Borgerne respekterede ham i høj grad som embedsmand, men kunne ikke tilgive ham, at han ikke deltog i klublivet. Byens matadorer samledes hver lørdag aften til et større måltid med efterfølgende l'hombre i et ækelt tilrøget snavset lille lokale. Far gjorde forsøget, da hans forænger havde dyrket klublivet, men han befandt sig ilde derved, navnlig fordi stemningen blev lovlig animeret efter diverse små glas.

Derimod deltog både far og mor i den al-

By- og Herredsfoged samt borgmester i Varde, Jens Albrecht Frederik Bagger (1820-1884) Foto: privat eje.

Jensine Marie Kathrine Bagger f. Christensen (1828 - 1876). Foto: privat eje

mindelige selskabelighed både ude og hjemme, og der herskede da altid en munter utvungen tone. Mine forældre var meget gæstfrie, og der kom mange mennesker, også tilrejsende der havde forretninger med far, og det hændte ofte, at han sendte bud hjem, at han kom med så og så mange til middag eller aften.

Mor havde meget at gøre, da vi havde kontorphonale boende og dertil et par extra på kost; men det var et jævnt borgerhjem uden ekstravaganser i nogen retning, kun ved de årlige repræsentationsmiddage gik det flot til. I det daglige så vi børn vores far meget lidt ud over måltiderne, han sad i sit kontor og arbej-

dede til ca. otte hver aften, det var mor, der måtte holde for.

Men det var højtideligt, når ferierne kom, og far viste sig i familiekredsen. Fars gamle mor var hos os flere måneder både om foråret og om efteråret, far hentede hende selv i Ribe, hvor hun boede hos fars søster og svoger, Saltos, og disse afhentede da »Bedste« og holdt i den forbindelse sommer- og juleferier hos os, og så var der liv til fryd for os børn.

Juleaftensdag var for os, som for alle børn uendelig lang. Juletræet blev pyntet i fars kontor, og vi kunne jo høre, hvor de andre lo og snakkede. Vi havde med spænding imødeset

alle de interessante ting, der skulle foregå i julen med selskaber og dilettantkomedier, og det meste foregik i vort hjem. Vi fik også lov at bære kurve rundt til de fattige, og det var vi glade for, vi var altid velkomne.

Kristendom hørte vi ikke noget om, vi bad vores aftenbøn, men ingen bad med os, og vi hørte ikke meget om Gud. Vi syntes, det var så kønt, når der blev sunget salmer juleaften. Saltos var religiøse. Bedstemor ligeså, de søgte alle tre kirken flittigt og bragte en vis stemning med sig. Men når tante Sofie med stor patos læste en af Martensens prædikener i dagligstuen flygtede vi, selv om hun bebrejdede os det bagefter.

Om sommeren blev der gjort køreture i en gammel flersædlig Holstensvogn, og det var såre festligt, og ikke mindst når de voksne en mild sommeraften tog en »salt og brød« med os, at se far løbe, ja det var en begivenhed.

Krigen 1864

Det var en vældig oplevelse med krigen i 1864, skønt jeg kun var seks år, står det alt så levende for mig. Pikkelhuerne, der kom kørende og holdt ved en værtshusholder, der boede lige over for os, kom og ringede på og tog far med sig. Det var ingen spøg for mor; vi havde stor indkvartering af officerer og menige, og de første ovenikøbet på kost, de spiste sammen med os. Der var en Hofman Liebe, der var så elskværdig, led og ked af krigen, som han fandt uretfærdig. Slemme var det, når de forskellige batallioner kom marcherende og styrtede gården rundt for at finde heste og lede efter embedspengene, og når de intet fandt – mor gik med pengene syet på sig – blev rasende. Østrigerne var de bedste, dem havde vi ti af i indkvartering.

Af og til var vi på besøg i Ribe, den gamle by med de mange broer og den store domkirke

gjorde stærkt indtryk på os, og dette at være gæst hos onkel og tante, der aldrig vidste det gode de ville gøre os, de varme hveder om morgenen, de mange besøg hos deres venner osv., det var en oplevelse for os.

I de første skoleår havde vi lærerinde, der boede hjemme og var en gammel bekendt af familien. Hun var vist ret dygtig, men forstod ikke at give det fra sig og var bundkedelig. Da Emilie kom til København, kom Alma og jeg i en lille privat skole i byen, en rædselsfuld skole hvor man intet lærte, jeg tror ikke far og mor havde anelse om, hvor slet den var. Frøken Blok var en god bekendt af dem, et elskværdigt menneske, men hvis hun virkelig selv havde kundskaber, forstod hun i al fald ikke at bruge dem, hun kunne ikke svare på vore spørgsmål. Da jeg på et senere tidspunkt beklagede mig til far derover, blev han ked af det og glædede sig over at se mig selv arbejde med både historie og geografi. I de tider mente man ikke, det var så nødvendigt at kvinder lærte så meget.

I 1867 var vi første gang på Fanø og det gik sig hver sommer i syv år, lærerinden var med og opholdet varede flere måneder. I 1868 var vi alle på Ærø og både gamle bedstemor og Saltos var med. Mors søster – tante Helene – var gift med apotekeren der.¹ Vi skulle have deres søn Kristian med tilbage, han skulle i latinskole i Ribe og bo hos Saltos. Onkel Rasmussen var en meget ejendommelig mand og holdt sig mest for sig selv i apoteket, men tante gjorde mere indtryk, hun var livlig, og når hun i regnvejr underholdt os med at foredrage morsomme viser uhyre dramatisk, var jubelen stor. De havde foruden deres egne to børn et par plejebørn, så der var nogen at lege med.

Sygdomsår

Så kom de tunge år, der knugede hjemmet og bragte det ud af de vante folder. Først kom min

sygdom med de dårlige ben, efter at jeg i mit 11te år var falden i et rendestensbræt, så jeg ofte havde lange sygelejer og måtte gå med krykker i et par år. Det tyngede mine forældre, da de efter at have konsulteret professor Engelsted i København med mig fik at høre, at behandlingen havde været ganske forfejlet. Han foreskrev en smertefuld kur, jeg ikke nærmere skal beskrive, kuren voldte mig megen smerte, men bragte mig nær til min fader, der beundrede min tapperhed og frejdighed.

Mors sygdom var imidlertid også kommen til, også hun var blevet underkastet forkert behandling, der bragte hende i fortvivlede forhold. Vor gamle huslæge var bleven begejstret for et nyt lægemiddel – kloral tilsat morfin – det dulmede smerterne, men blev til ødelæggelse for mor, der blev slave af det. Uagtet der senere ved apotekerens hjælp blev gjort, hvad der kunne gøres, var ulykken sket. Det var frygteligt for os alle, når disse perioder kom, når mor gik i en bestandig rus af den afskyelige medicin. Fremmede, der ikke kendte hende, troede altid, det var en naturlig livlighed, men vore nære og trofaste venner – Rosenørns² – delte det med os, og fru Rosenørn var sød og kær til at komme og være hos os. På far virkede det aldeles lammende, og når han så det var galt, viste han sig kun ved måltiderne og var da meget tavs.

Vennekredsen

Far og mor tog sig meget af enlige og gamle. Der kom ugentlig to gamle enker hos os, fru Stampe og fru Teilman, to prægtige mennesker. Vi havde også jævnlig besøg af en gammel jomfru Smidt, der havde kendt mine forældre i deres ungdom. Hun havde i sin tid tjent kammerherre Wolfhagen, og han havde købt hende ind i Vartov, da hun forlod hans hus. Der befandt hun sig såre ilde, hun havde et lille

kedeligt værelse over porten, som hun kaldte »hummeret«, og tilbragte den meste tid af året dels i Ribe, dels hos os. Hun var hyggelig og meget morsom, men af ganske jævn herkomst. Inspektøren i Vartov skrev af og til efter hende, da værelset ikke måtte stå ubenyttet i årevis, men så sendte hun ham en hare eller lignende, og så gik der flere måneder igen.

En hyggelig omgangskreds havde far og mor, det stive embedsmandsvæsen gik bort, når far var vært, de var gæstfrie, og deres hjem var åbent for mange.

Blandt de tidligste venner var pastor Claudis familie, – den senere stiftprovst i Ribe – de var meget musikalske allesammen. Som student havde præsten giftet sig med en skuespillerinde, og han læste til eksamen med den første-fødte i armene – Julie – der senere var gæst i lange perioder i vort hjem, hun sang så dejligt og var elsket af os alle. Moderens skuespillertalent var gået i arv til døtrene, og de spillede meget hyppig dilettantkomedie i veldædigt øjemed – forresten moderen med – det var udmærket godt og meget fornøjeligt, da de opdragede hele stabe af gode medspillende. Da de flyttede til Ribe, efterlod de et stort savn i selskabslivet i Varde.

Claudis efterfølger blev pastor Luplau³ – han var fordreven fra Slesvig efter 1864 – og da han ikke kunne komme i præstegården straks, tilbød mine forældre at huse dem. De boede hos os i et par måneder, så vi lærte dem godt at kende. Præsten var en elskelig from mand, men en svag karakter, og hans hysteriske men begavede frue, var ham en umådelig hæmsko i hans gerning, han havde alle betingelser for at kunne blive en dygtig præst. Fruen fik et af sine rædsomme anfald og lå i sengen det meste af tiden, medens de var hos os, besværlig for mor, da hun med sin grænseløse fordringsfuldhed lagde beslag på hende. Vi børn kunne ikke

Emilie Bagger, datter af borgmester Jens Albrecht Frederik Bagger og hustru Jensine Marie Kathrine Bagger, Varde. Foto: privat eje

Edith Camilla Rasmussen, født Bagger (1858 – 1927) datter af borgmester Jens Albrecht Frederik Bagger og hustru Jensine Marie Kathrine Bagger, Varde, gift med Theodor Ludvig Marius Rasmussen (1852 – 1896) Edith Camilla nedskrev næsten 70 år gammel sine erindringer. Foto: privat eje.

Alma Bagger, datter af borgmester Jens Albrecht Frederik Bagger og hustru Jensine Marie Kathrine Bagger, Varde. Foto: privat eje.

begribe, hvad det var for inderlige hyl vi hørte inde fra værelset, hvor hun boede. Datteren Marie – den senere kunstnerinde – var på det tidspunkt meget sød, men udviklede sig mindre heldig på kunstnerskolen, blev emaniceret osv., og først da hun kom i berøring med kunstneren Emilie Mundt, faldt der mere ro over hende, og frk Mundts ophold i præstegården virkede altid velgørende over hele linien.⁴

De venner, der stod os nærmest, var dog absolut Rosenørns, deres gammeldags hyggeli-

ge hjem med dets ejendommelige luft elskede vi alle. Herredsfogeden havde i sin ungdom haft et anfald af sindsyge, som han imidlertid havde forvundet, det havde efterladt en vis nervøsitet, der ofte gav sig pudsige udslag, f. eks. når han var i selskab og havde sagt: »Stine, nu skal vi hjem«, så styrtede han rundt og sagde farvel til alle og var færdig, inden hans lille kone fik sit arbejdstøj lagt sammen, og fars ansigt ved slige lejligheder fik ofte unge ansigters muskler til at dirre. Det hyggeligste var, når de to kære mennesker kom alene og spiste til

Gjellerupholms hovedbygning. Foto: Varde Lokalhistoriske Arkiv. B 14021.

aften med. Så spillede Emilie og jeg firhændig – Beethovens og Haydns symfonier – jeg måtte synge, og når den musikalske underholdning var til ende, fik de gamle sig en »lille rubber«⁵, som de sagde, alt imens snakken gik lystigt, også efter mors sygdom fortsatte disse aftener til stor adspredelse for far.

Til de særlige begivenheder hørte i flere år et sommerbesøg på Nørholm hos Kammerherre Rosenørn Teilmann⁶ fætter til herredsfogeden, og tidligere kultusminister. Den store herregård med de vældige sale med den mugne lugt, de store familieportrætter osv. imponerede os børn. Kammerherren var meget venlig imod os, men vi var bange for ham, vi havde hørt for meget om, hvor ubehagelig han

kunne være. Far og mor foretrak også søndag, når Rosenørns var der, til slige besøg, så gik det bedre, og smukt var der både i haven og nærmeste omegn.

Nej! Vi børn fandt det morsommere på Gjellerupholm, en gård der lå 1/4 mil fra Varde, og hvor min gudmor boede. Hun var gift med forhenværende herredsfoged cancelliråd Smidt, et ægteskab der havde sin historie, hun var en jævn bondepike. Som børn havde vi ingen klarhed over det mærkelige familieliv der førtes, skønt vi undrede os. Min gudmor var stolt over at have holdt mig over dåben, familien ikke mindre, så der blev gjort vældig krus af mig, når jeg kom derind, og det dryppede på søstrene. Gudmor var en dygtig husmoder, men det

Kancelliråd, Byskriver Troels Schmidt med familie i en stue på Gjellerupholm. Foto: Varde Lokalhistoriske Arkiv B. 169.

var også hendes liv og interesse. Manden var en stor særling, han sad altid i sit »kammer« undtagen ved måltiderne, (hvor han altid fik sin egen anretning på et barnestel) og om aftenen ville han have sin Rambus,⁷ enten der var selkab eller ej.

Huset var i to etager, i den øverste nogle store værelser, hvor de ældste døtre altid sad og lod sig opvarte og gerne tog imod besøg af os. Der var også en vældig spisestue, hvor der blev holdt tre årlige selskaber. Trappen knirkede af ælde, så vi var altid bange for at falde igennem. Nedenunder var der en lille skummel stue foran kancellirådens »kammer«, – døtrene fortalte, da han var død, at der ikke havde været gjort rent i 24 år! Han ville ikke have det – der

sad altid de to ældste sønner af første ægteskab og spillede skak og røg; den yngste datter var døv, blev i senere år sindssyg og var meget besværlig, hvad hendes egne dog ikke ville erkende. Det var nogle ejendommelige mennesker, men vi børn morede os altid på Gjellerupholm, da vi blev voksne kneb det mere for os.

Varde Apotek ejedes i vor barndom af apoteker Helms, han var enkemand og havde fire børn, to sønner og to døtre, vi kom meget sammen, og Amalie, Mathilde, Rudolf og Vilhelm var vore bedste legekammerater; de havde en stor have, hvor legen gik lystigt. Apotekerens mor, der boede i huset, var en yndig gammel dame, åndsfrisk og livlig, hun glædede sig med børnene, ellers var familielivet trist og kom

senere til at præge børnene. Drengene kom på Sorø Akademi, og når ferierne kom og bragte soranerne hjem, var der liv med baller osv.

Omegnens præster tog dengang ind hos mine forældre, når de skulle gøre indkøb i Varde, de kom om morgenen et helt læs, og nød alle deres måltider hos os, inden aften svømmede vores entre af pakker. Hvorledes dette var kommen i gang ved jeg ikke, men der var venskab imellem dem, der var Seidelins fra Janderup⁸, og de to brødre Læssøe, sønner af den kendte fru Signe Læssøe, den ældste af brødrene, der var fra Kvong⁹, tog mine forældre sig meget af, de sad i meget små kår med en stor børneflokk, og jeg husker endnu, hvad der blev pakket ind til dem, når mor og far tog ud på embedsture og besøgte dem.

Den anden Læssøe var i Ølgod,¹⁰. Men der kom flere endnu, Stampes fra Nørre Nebel,¹¹ han sad altid i en lukket doktorstol, konen på bukken, hun var så fin og rar, han en frygtelig bonde. Men da deres efterfølgere, som vi slet ikke kendte, betragtede vores hjem som en hyggelig gæstgivergård, blev det dog far for meget, og han sagde stop.

Festligheder

Så kom konfirmationsforberedelserne, der foregik i vores spisestue; jeg var så dårlig tilbens at pastor Luplau venligt gik til os. Da hørte jeg første gang om kristendom, så det gjorde indtryk på mig, og jeg glemte det ikke siden. Selve konfirmationsdagen var trist; mor havde ligget i sengen nogen tid, og der var ingen, der tog sig af os. Så kom tante Helene, hun sørgede for salmebøger til os osv, og var kærlig og god. Da vi kom hjem fra kirke var mor stået op, men havde stimuleret sig så meget, at hun måtte i seng igen, og det indtryk det gjorde på mig, har jeg aldrig glemt.

Mors familie gæstede os af og til om somme-

ren, efter at tante Helene var blevet enke, kom hun ofte med sine børn, men hun kunne ikke forsone sig med mors svaghed, og det fremkaldte misstemning mellem de to søstre.

Far havde jo repræsentationspligter, blandt dem også når sessionen blev afholdt. Far skulle overvære sessionen og indbød altid sessionsherrerne til middag sammen med byens andre embedsmænd og borgere. Den middag var en begivenhed. Der blev serveret mange retter, og fint skulle det være. Dengang kendte man ikke til kogekone, så mor var med en kones hjælp i virksomhed flere dage forud, men dygtig som hun var gik det altid fortræffeligt. Rosenørns stuepige hjalp med opvartningen, til vi blev voksne, så måtte vi bære de tunge fade rundt. Sessionen varede i tre dage, og den sidste sluttede med middag på Nørholm, det holdt far ikke af, thi da var herrerne ikke hyggelige.

Lyse timer og forelskelse

Til lyspunkterne i vor ungdom hørte besøgene i Ribe, de feterede og forkælede os, og det var hyggelig og opmuntrende at besøge de kære tre.

Gæsteværelset lå imellem bedstemors værelse og onkels soveværelse. Døren stod åben ind til bedstemor, hun var to timer om at klæde sig af og elskede at blive underholdt, kom stadig frem i døren og sagde et eller andet. Så hændte det at dørens til onkels soveværelse blev åbnet lidt og tante sagde: »Risse, giv os tonen til den sang, du sang før, Salto kan ikke finde den«, sådanne små fornøjelige oplevelser havde vi mange af. Onkel var den elskeligste sjæl, kun om morgenen holdt man sig på afstand.

I sommeren 1874 havde vi besøg af tante Helene med datter, og blandt andre fornøjelser overværede vi en kirkekoncert, og der så jeg for første gang ham, der blev min hjertensven, og han mig. Jeg var kommen til at le ved en

bemærkning af Emilie, dette tildrog sig hans opmærksomhed, da omgivelserne ellers var urimelig højtidelige. Vi var senere i Hjerting, der kom familien Palludan på udflugt, og vi blev præsenterede for hinanden.

I julen samme år blev vi bedt til bal hos Købmand O. Palludan,¹² hvor Theodor¹³ var i besøg, og da jeg var O. Palludans guddatter, blev jeg sat i første række, og kom derved til at tale med Theodor, og vi begyndte at få interesse for hinanden. Efter nytår skulle jeg til København og have undervisning i sang; jeg boede hos grosserer Salomonsen på Kongens Nytorv, og en ny verden åbenbarede sig for mig. Det var et flot og meget verdsligt hus, og jeg må takke Gud, der lod sine engle bevare mig igennem fristelser, spot m.m. Grossererens gik i Det kongelige Teater to til tre gange om ugen, og jeg var med til premieren både af Ibsens og Bjørnsons nye skuespil, hørte mange koncerter osv. Jeg var meget optaget af min sang, hvori jeg fik opmuntring af min herlige lærerinde fru Gerlack, og det var såvist ikke hendes skyld, at jeg ikke blev koncertsangerinde, idelig svarede hun på mine indvendinger: »Ja! Vent De nu bare, til De kommer til at synge med Gerlack, så skal De se«, han var syngemester ved Det kongelige Teater. Men jeg kom ikke til at synge med ham.

Emilie boede hos grosserer Triers på Amager-torv. Mine forældre havde stået i venskabsforhold til en apoteker Trier, der havde boet i Lyngby, og gennem dem fik Emilie tilbud om frit ophold hos grossererens, mens hun gik på konservatoriet. Hun befandt sig glimrende i den kreds, men hele den verdslige tone der herskede satte sine dybe spor hos hende i mange år. Forunderligt og vidunderligt prellede det af på mig, jeg gik i kirke hver søndag, og spotten og latteren, jeg var genstand for, afficerede mig ikke.

Et meget rørende træk oplevede jeg i den

anledning med gamle fru Trier – der var mor til fru Salomonsen – . Hun var ortodoks jøde og holdt strengt på fastedagene og andre jødiske skikke, mens hendes mand og børnene var helt udenfor kristendom. En dag jeg kom med bud til Emilie, traf jeg fru Trier alene mellem lutter hviddækkede borde, det var jødernes påske. Hvor godt du træffer mig alene, sagde hun, så kan jeg tale med dig om en sag der trykker mig. Det var at Emilie ikke gik i kirke, jeg ved du gør det, og jeg beder dig om at hente hende om søndagen, når du går. Hun var så bedrøvet over, at det skulle siges, at Emilie havde tabt sin tro, fordi hun var i et jødehjem. Jeg gjorde mange forsøg, men Emilie ville ikke. Blandt de mange der kom i Salomonsens hjem var Edvard Brandes, der var gift med en søster til Salomonsen. Når han kom flygtede jeg ind på mit værelse, hans tale og spot var mig for drøj.

På en ubegribelig måde havde Theodor fået opsnuset, hvor jeg boede, og hver dag til en bestemt tid, så jeg ham komme gående med sin trofaste følgesvend Ølgaard, der var hans for-trolige. Men derved blev det. Hen på foråret blev vi pludselig kaldt hjem, da mor blev døds-syg, men hun rettede sig igen og var den som-mer bedre tilpas.

Kongebesøget i 1876

I juli måned 1876 skulle jernbanen mellem Esbjerg og Tarm åbnes og kongen¹⁴ og kron-prinsen meldte deres ankomst; det var først meningen, at de kongelige damer skulle med, kongeparret skulle bo hos os, kronprinsens et par steder derfra. Det var en begivenhed, og vi unge var stærkt optagne af udsigten til et bal. Imidlertid kom damerne ikke, og kongen ønskede at have sin søn hos sig. Bogholder Nielsens havde gjort stor ulejlighed, blandt andet betrukken det værelse, hvori der skulle soves med flonel.

Huset i Storegade i Varde, hvor borgmesteren havde bolig og borgmesterkontor. Huset rummede fra 1854 til ca. 1880 borgmester Bagger med familie. Kong Christian den IX var indlogeret der i anledningen af åbningen af jernbanen fra Esbjerg til Tarm. Foto: Omkring århundredskiftet Varde Lokalhistoriske Arkiv. B 3395.

Far kviede sig ved at meddele marchallatets telegram, men der var ingen vej udenom, Nielsen blev så forbitret på ham, at han ikke ville hilse på ham i flere år. Hoffoureren kom – en hoven herre -, men han fandt intet at udsætte, hele vor lejlighed blev stillet til disposition, vi beboede selv et par gårdværelser. Hoffouren anmodede mor om at sørge for kammer tjenerens forplejning, og det var en besværlig

tilgift, han var meget fordringsfuld. Desværre formørkedes disse store festdage ved, at far var syg og led ubeskriveligt, når han ikke repræsenterede, lå han i sin seng. Den gamle elskelige konge opdagede det, og ved taflerne sagde han bestandig »borgmester Bagger, vi to drikker vand, vi tåler ikke andet«, det var far meget rørt over.

Når kongen var hjemme hyggede han sig i

vor have, hvor han en tidlig morgen overraske-
de mor i sin arbejdsdragt, og da hun ville for-
svinde, stoppede han hende og bad hende sæt-
te sig hos ham på en bænk og spurgte hende
om fars sygdom, bad hende få ham til at spise
honning i brede baner, det hjælper, sagde han,
jeg bruger det selv. Far fulgte rådet og fandt
også hjælp derved. Om aftenen drak de teen
hjemme, Emilie og jeg vartede op, og de talte
elskværdigt med os, spurgte efter Alma, der
foretrak at stå i gården og betragte os. Ved
rejsen skænkede kongen mor og os søstre et
værdifuldt smykke, betænkte husstanden med
gaver og store drikkepenge, så gamle overhof-
marshal Svanenskjold sagde til mor, at kongen
havde været ualmindelig veltilpas og tilfreds,
han plejede ikke at uddele så store og værdi-
fulde gaver.

I disse kongedage, som vi kaldte dem, nikke-
de Theodor og jeg adskillige gange til hinan-
den, hans broder stod vagt uden for vort hus,
så der fandtes rig lejlighed til at se ham, der var
i borgervæbningen og ærgrede sig over den tje-
neste, der var tildelt ham.

Vinteren 1876

Senere indbød J. W. Palludan¹⁵ os til forskellige
udflugter, så Theodor og jeg kunne mødes og
tale lidt sammen. Efter den tid var »tante
Nora«¹⁶ meget flittig til at fortælle om ham, der
da var huslærer på Store Grundet.¹⁷ Så kom
julen og mens Theodor boede hos J.W. Pal-
ludan, mødtes vi ofte, hidtil havde vi mest truf-
fet hinanden på baller, nu mødtes vi i hjemme-
ne. Søstrene havde fortalt far og mor, hvad der
var i gære, og mor ville da gerne se Theodor,
hvorfor de bad familien Palludan med gæster
til middag. Vi søstre var noget beklemte for,
hvorledes det skulle gå på grund af mors svag-
hed, men det gik godt, Theodor havde intet
abnormt mærket. Det var en skuffelse for min

familie, ikke mindre for Theodors, at der ingen
forlovelse blev den jul.

Vi havde megen fornøjelse af musikken den
vinter, Emilie var hjemme, vi spillede meget
sammen, og hun var begejstret for det udbytte,
jeg havde haft af min sangundervisning og al
den dejlige musik, jeg havde hørt vinteren
forud; vi fik dannet et lille sangkor, sammensat
af byens musikalske mennesker, og der var
prægtige stemmer iblandt, så vi kunne synge
flerstemmige sange og indøve kor fra operaer.
Vi sang også i kirken, der kom udmærkede
mandsstemmer, bl. a. havde en ung dyrlæge en
herlig bas. Alma var den vinter i København og
fik undervisning i sang, og vi oplevede da føl-
gende lille morsomme historie med hende.
Mor sendte hende et par nye støvler og lagde i
bunden af dem nogle kroner, som hun skulle
have at more sig for, mor hørte intet til disse
og skrev da og spurgte til dem; og først efter dette
brev fandt Alma pengene, som hun gladelig
havde spadseret med en tid.

Henad foråret skrev grosserer Salomonsens
og inviterede mig med til Ronneby i Sverige,
hvor de ville være nogle måneder af somme-
ren, og far og mor syntes absolut, at jeg skulle
tage imod dette tilbud. Imidlertid blev mor syg
af lungebetændelse og døde den 5. maj. Jeg var
meget medtaget af nattevågen, og mine svage
ben knurrede, så jeg ville helst blive hjemme,
men far syntes jeg skulle rejse, og jeg rejste da
først i juni og var borte i seks uger, hvorefter
jeg vendte hjem med en stærk kighoste, smittet
af børnene og var temmelig dårlig. Det var en
streg i regningen for Theodor, for jeg kom
ingen steder for smittens skyld; imidlertid kom
han og gjorde visit dagen før han rejste, han
blev ikke videre venlig modtaget af min familie,
der mente der ikke var alvor i hans »kurmage-
ri« som de kaldte det; døren stod åben ind til
den stue, hvor jeg sad, og da han rejste sig for

at gå, kom han hen imod mig og de sagde, jeg var smittefarlig, men det brød han sig ikke om, han kom ind og hilste på mig, og det blev afgørende for ham. Der havde nemlig været en fru Jacobsen med en yndig ung datter i besøg i Store Grundet i flere måneder, og Theodor var meget indtaget i den unge pige, og var ikke klar over sig selv, før han kom til Varde, da var han på det rene med, hvor hans hjerte var bunden.

Forlovelse

Far havde taget vores gamle lærerinde frk Henningsen i huset som husbestyrerinde, men det var forfejlet, hun havde ikke begreb om husførelse og madlavning. Det var pinligt på begge sider, Alma og jeg var inde i sagerne, da vi under mors sygdom havde lært en del. Emilie var atter i København, men boede nu i et pensionat, og Alma og jeg fik da lyst til at deltage i et kursus i skræddersyning sammen med vore veninder. Så var der sidst i november en dilettantforestilling – Alma var på det tidspunkt ikke hjemme, jeg tror i Ribe – og far syntes, at vi to skulle gå sammen og se den forestilling, der skulle bagefter være dans, og far ville at jeg skulle blive og tage det med, men jeg bestemte mig for at følges hjem med ham. Men – hvem ser jeg derhenne, da vi havde fået plads – Theodor Rasmussen – jeg skal ikke nægte, at jeg ikke havde meget ud af den komedie. Far hviskede til mig, om jeg nu ikke blev tilbage, men jeg rystede på hovedet. Mens vi stod og tog overtøjet på, passede Theodor, og det blik han sendte mig var så talende, at det står fast i min erindring. Far var bekymret over, at jeg fulgte ham hjem, jeg burde vist være blevet, for Rasmussen så så skuffet ud, men jeg trøstede ham med, at ville han mig noget, vidste han jo, hvor han kunne finde mig. Han rejste med uforrettet sag, men to dage efter skrev han til mig.

Alma og jeg kom hjem fra syning, da far stak hovedet ud af sin dør og sagde, at han ville tale med mig. Posten blev altid lagt ind på fars kontor, han så det var en herrehånd og stemplet i Vejle, og så var han klar over situationen. Far blev så glad, han havde været bekymret for, at jeg skulle lide en skuffelse, Alma tudede resten af dagen, der var ret bevæget. Den eneste, der var skuffet var Theodors broder, han havde troet, det var for hans skyld, Theodor var kommen til den omtalte forestilling og forstod nu meningen; det klemte ham en tid, men vi blev senere gode venner, og jeg besøgte ham ofte i han triste ungarlestue.

Theodor tilbragte den jul i mit hjem, det ville han helst, og det var en herlig jul for os begge, vi fik talt meget sammen, og jeg fik kendskab til hans barndomshjem og hans øvrige forhold, han til mit. Far kom ham venligt i møde, og satte stor pris på ham. Men mit hjem var ikke noget kristent hjem, far havde den gamle forsynstro og talte ofte derom, men Kristus var ham uforståelig, og han ville ikke høre tale derom; ved sjældne højtidelige lejligheder gik han til alters, men det var mig pinligt. Det er så vemodigt at tænke på, hvad far ville have været som en kristen mand, varm-hjertet og følsom som han var over for sine medmennesker, ikke mindst overfor de forbrydere, han havde med at gøre. Theodor og jeg mærkede allerede den ferie vanskelighederne med hans familie, der syntes han holdt sig for meget til det nye. Navnlig dem fra »Kræmmergade«, som vi altid sagde, og broderen kneb det med. Selskabeligheden var stor, vi skulle hele familien rundt på visit – uha!

Efter nytår 1877 var Alma en lang tid i Ribe og plejede tante, der var syg, Emilie var i København, far og jeg var ene, ja, frk. Henningsen var der også, men passede sit eget. Far og jeg kom hinanden meget nær i den tid. Han fortalte mig

om sine embedssager, og det fornøjede ham, at jeg interesserede mig for det, så jeg kunne følge de forskellige sager og spørge til og om arresterne osv. Han kom altid med brevene fra Theodor, når posten var kommet og undrede sig over deres længde, spøjte med os i den anledning. Alma og jeg fik dengang to kroner om måneden i lommepenge, nu blev de forhøjede til fire på grund af de mange frimærker. Theodor fandt, det var en latterlig lille sum, men skønnede senere på, at jeg var nøjsom vant.

I bededagsferien var Theodor atter hos os, men allerede St. Bededag blev jeg syg, og det viste sig at være en ondartet skarlagensfeber med difteritis og giftfeber, og det var et strengt sygeleje. Grev Knuth på St. Grundet turde ikke lade Theodor komme tilbage, så han var hos os til faren var overstået, måtte hente læge flere gange om natten osv. Alt stod for mig i tåge, kun to begivenheder står klart for mig, først Theodors grænseløse sorg, når han lå knælende ved min seng, og fars endeløse fryd, da han hørte den første bemærkning om noget forfærdelig the, de gav mig. At jeg kom mig, tilskriver jeg udelukkende Theodors bøn, Almas udmærkede pleje og den dygtige unge mand, der behandlede mig – en læge Sørensen af bondeæt, som han var stærkt præget af, men meget dygtig – han døde få år senere på Java.

Ved pinsetid rejste Theodor og var en ugestid hos Stine Marie¹⁸ for at blive godt luftet, da greven ellers ikke turde lade ham vende hjem. Jeg tilbragte sommeren på Fanø hos Saltos, og da ferien kom stødte Theodor til. Men vi havde en værre ballade med »Kræmmergade«. Ole Palludans kone var sindssyg og anbragt privat i Vejleegnen, Theodor havde besøgt hende. Men nu rejste han først til Fanø for at se til mig, som han ikke havde set, siden jeg var syg, det tog hans onkel ham meget ilde op, og det gav mange vanskeligheder.

St. Grundet

I september havde komtesse Moltke fået arrangeret at jeg skulle være gæst på St. Grundet. Jeg tilbragte tre herlige uger der og travede rundt i den smukke omegn med min ven. Greven var meget venlig, men vi så ham heldigvis kun ved måltiderne, komtesserne var meget elskværdige alle tre, og i deres selskab forsvandt helt den beklemthed, som jeg følte de første dage. I oktober skulle den lille greve konfirmeres og skulle optages i Metropolitanskolens 4. klasse, men det kneb da han ikke yndede bogen. Greven anmodede da Theodor om at tage med til København og læse lektier med ham de første måneder, og han gik ind derpå, men var ikke glad derfor. Han bad da min far, om han ikke måtte få mig derover på et besøg, og far gav lov og jeg blev installeret i samme pensionat, som Emilie boede i, og var der i tre uger. Theodor og jeg fulgtes ad i teatre, på koncerter og havde en god tid sammen.

Stillingen hos greven blev imidlertid Theodor pinlig og han opsagde den. Han erkendte dog at opholdet på St. Grundet havde været meget udviklende for ham, det kultiverede hjem med de mange elskværdige fint dannede mennesker, f. eks. kammerherre Lüttichau fra Tjele, major Schleppegrels enke m. fl., den daglige omgang med den fine komtesse Moltke og andre havde stor indflydelse på ham og påvirkede hele hans optræden, så nogle spydigt kaldte ham »baronen«. Han var blevet mere harmonisk og havde fået herredømme over sine bevægelser, hvad han ikke havde, da jeg lærte ham at kende.

Borgmester Bagggers sidste år

Manuskriptet med Edith Camillas erindringer afbrydes brat i afsnittet »Mit Barndomshjem« i 1877.

Få år efter forlod de tre døtre hjemmet ved

ægteskab, borgmester Bagger modtog som 60årig sin afskedigelse, blev udnævnt til etatsråd og forberedte sig på at bryde op fra Varde.

I oktober 1880 flyttede Bagger til København, hvor han boede i en lejlighed på Østerbro dør om dør med sin mor, Vibeke Marie Bagger (1799-1884) og sin søster og svoger Sofie og C. E. Salto, der efter overlærerens pensionering i Ribe var flyttet til København.

Med mellemrum besøgte Bagger sin datter og svigersøn, Edith Camilla og Theodor Rasmussen i Jylland og glædede sig over sine børnebørn. Men kræfterne tog af. I 1884 sad han den 4. oktober i Det kongelige Teater, da forestillingen blev aflyst, fordi Christiansborg brændte. Det gjorde et så overvældende indtryk på ham, at han kom syg hjem. Kort efter fik han et apoplektisk anfald og døde 29. oktober 1884.

August Palludan 1860-1875. Gift med Frederik Holmsted Palludan Rasmussen 1882-1908.

17. Store Grundet. Gods i Hornstrup Sogn, Vejle Amt.

18. Stine Marie, gårdejer i Næsby, drog omsorg for Theodor og Frederik Rasmussen, da de var forældreløse og boede i Odense som latinskoleelever.

Renskrevet af Kamma B. Struwe, født 1916, Margrethevej 5B, 2900 Hellerup. Mag.art, fhv. undervisningsinspektør.

Medforfatter af: »Vore Tropekolonier«, 1952.

Forfatter af: »Sydkorea« 1988. »Kirkerevolution i 1890'erne« 1995. Forfatter, redaktør og medredaktør af talrige bøger til undervisning i historie.

Noter.

1. Christian Ludvig Rasmussen (1814-1872). Apoteker i Ærøskøbing 1859-1872
2. Carl Gustav Rosenørn, byfoged i Varde 1814-1825
3. D.C. E. Luplau, sognepræst i Varde 1866-88.
4. Marie Luplau, (1848-1925) maler, kendt som maler af det store maleri i Rigsdagen »Fra kvindevalgretskampens tid«.
5. En runde i kortspillet whist
6. Theodor Rosenørn Teilmann (1817-1879) godsejer, minister 1865-1868. Arvede Stamhuset Nørholm og navnet Teilmann, fætter til Carl Gustav Rosenørn
7. Et kortspil
8. Em. H. Seidelin. Sognepræst i Janderup 1853-1868.
9. K. F. Læssøe. Sognepræst i Kvong 1857-1866
10. A. V. Læssøe. Sognepræst i Ølgod 1858-1869.
11. Jacob Stampe. Sognepræst i Nørre Nebel 1844-1870.
12. Ole Carl Palludan (1822-1895), købmand i Varde.
13. Theodor Ludvig Marius Rasmussen. 1875 cand. theol. Søstersøn til Ole Palludan og Jens Worm Palludan.
14. Kong Christian IX.
15. Jens Worm Palludan. (1825-1917) Købmand og bankdirektør i Varde.
16. Eline Eleonora Vindfeldt (1841-1908) gift med Ludvig